

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Suomen kieltenopettajat SUKOL ry:n kannanotto luonnokseen valtioneuvoston Koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Suomen kieltenopettajat SUKOL ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta koulutuspoliittiseksi selonteoksi. SUKOL ry:n mukaan on tärkeää, että koulutuspoliittisen selonteon avulla luodaan tilannekuva koulutuksen nykytilasta ja tavoitetilasta. Koulutuspolitiikka on ollut viime vuosina liian lyhytjänteistä, ja siinä ovat korostuneet merkitykseltään ja vaikutukseltaan usein vähäiset, pirstaleiset kehittämishankkeet. Liitto haluaa kiittää selonteon laatijoita siitä, että ruotsin kieli ja suomi toisena kielenä ovat erinomaisesti esillä luonnoksessa, mutta painottaa samalla, että muu kielitaito vaikuttaa olevan täysin unohtunut selonteosta.

SUKOL ry on aiemmassa lausunnossaan koulutuspoliittista selontekoa valmistelevalle työryhmälle esittänyt, että selonteossa varataan oma luku kieli- ja kulttuuritaidoille. Tässä luvussa tulisi käsitellä kieltenopetuksen nykytilaa ja tavoitteita perusopetuksessa, toisen asteen koulutuksessa, korkeakoulussa ja vapaassa sivistystyössä.

Tammikuussa 2021 julkaistaan Kieliverkoston seurantaselvitys kielikoulutuksessa tapahtuneista muutoksista Monikielisyys vahvuudeksi -selvityksen (2017) pohjalta. Kyseessä on ajantasainen tutkimus Suomen kielivarannosta ja siitä, mihin toimenpiteisiin on selvityksen pohjalta ryhdytty, mikä näiden toimenpiteiden vaikuttavuus on ollut ja mitkä ovat välittömästi toteutettavat toimet. Englantia lukuun ottamatta vieraiden kielten tarjonnan, opiskelun ja osaamisen tilanne on äärimmäisen hälyttävä. Jo pitkään kestäneen negatiivisen kehityksen suunta tulisi muuttaa välittömästi, jotta kerrannaisvaikutukset eivät muodostu ylipääsemättömiksi. Elinkeinoelämän keskusliitto on myös teettämässä kyselyn jäsenistölleen työelämän kielitaitotarpeista; tämän kyselyn

tulosten voisi katsoa antavan näkemystä siitä, millainen kielitaito on tulevaisuuden työelämätaito. Yritysten kansainvälistyminen ja kansainväliset markkinat edellyttävät, että opinnoissa tarjotaan riittävän laajaa kieli- ja kulttuurikoulutusta.

SUKOL ry:n mukaan Koulutuspoliittisessa selonteossa tulisi käsitellä laajemmin kieli- ja kulttuuritaitojen merkitystä. SUKOL ry on samaa mieltä selonteon kirjauksesta, jonka mukaan tarvitsemme osaajia, joilla on kyky ja kiinnostus toimia kansainvälisessä vuorovaikutuksessa maailmanlaajuisesti. Kielitaito on keskeinen osa kansainvälisyysosaamista, ja kansainvälinen yhteistyö asettaa kielitaidolle uusia vaatimuksia.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

-

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Nykytilan tarkastelussa tulisi kiinnittää huomiota kieltenopetuksen varhentamiseen. Tammikuussa 2020 voimaan astunut A1-kielen varhentaminen ei ole onnistunut monipuolistamisen tavoitteessaan, ja pääosin tarjonta on supistettu vain englannin kieleen. Osasta kunnista päätös A2-kielen varhentamisesta alkamaan 3. vuosiluokalta puuttuu edelleen. Päätöksen venyminen on johtanut siihen, että vain osa suurimmista koulutuksen järjestäjistä on päättänyt varhentaa A2-kielen opetuksen alkamaan 3. luokalta, mikä osaltaan lisää koulutuksellista epätasa-arvoa. Äärimmäisen huolestuttava kehitys on, että A2-kielten tarjonta ollaan useissa kunnissa lakkauttamassa kokonaan. Esitämme, että yli 30 000 asukkaan kunnat velvoitettaisiin tarjoamaan A2-kieliä. Rahoitusjärjestelmän tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon kuntien eriytyvät olosuhteet ja turvata palveluiden laatu, yhdenvertaisuus ja saavutettavuus sekä oppimisen ja hyvinvoinnin tuki. Rahoitusjärjestelmän kehittämisen periaatteena on oltava laadukkaiden koulutuspalveluiden turvaaminen kaikille. Vanhempien sosioekonominen asema ja koulutustaso ovat vahvasti yhteydessä nuorten toisen asteen koulutusvalintoihin, ja sama näkyy myös lasten ja nuorten kielivalinnoissa perusasteella. Olisi pidettävä huoli siitä, että esimerkiksi mahdollisuutta laajempaan kielitarjontaan tuettaisiin niin sanotulla positiivisen diskriminaation rahoituksella niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Monipuolinen kielitaito on kognitiivisten ajattelun taitojen kehittymisen ja kaiken oppimisen edellytys. Hyvä kielitaito myös takaa, että lapsella ja nuorella on riittävät valmiudet opiskeluun ja jatko-opintoihin. Koulutus on tärkein eri yhteiskunnallisiin asemiin valikoitumista selittävä tekijä, ja koulutuksen eriarvoistuminen tuottaa eriarvoisuutta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Katsomme, että varhennetun kieltenopetuksen tulisi olla myös pedagogisesti ammattitaitoisten kieltenopettajien antamaa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Koulutuspoliittisessa selonteossa esitetään tuettavaksi ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjien keskinäisiä yhdistymisiä ja toisen asteen koulutuksen kattavien koulutuksen

järjestäjäkokonaisuuksien syntymistä; tällainen kehitys saattaa olla omiaan tukemaan riittävän laajan ja laadukkaan kieltenopetuksen järjestämistä, mikäli sitä myös edellytetään. Tässä yhteydessä olisi merkittävää kiinnittää huomiota sekä ammatillisen että lukiokoulutuksen kielitaitovaatimuksiin.

SUKOL ry on huolissaan ammatillisen toisen asteen lähituntien määrästä. Opiskelijan tarpeiden mukaisen opetuksen ja tuen toteutuminen edellyttää ammatillisessa koulutuksessa, että määritetään kansallisesti yhtenevä tuntimäärä, joka vastaa osaamispistettä, kuten lukiossa on opintopisteen osalta säädetty. Lähtökohdaksi ammatillisessa koulutuksessa on esitetty, että yksi osaamispiste vastaa vähintään 18 tuntia opetusta. Millainen vaikutus kielitaidon riittämättömyyden tunteella on jatko-opintoihin pyrkimiseen? Esitämme, että selonteeseen kirjataan ammatillisen toisen asteen jatko-opintoja käsittelevä osuus, jossa pureudutaan siihen, antaako koulutus tosiasialliset valmiudet korkeakouluopintoihin ja työelämään sekä esitetään konkreettisia ratkaisuehdotuksia ammatillisesti riittävän laajan ja monipuolisen kielitaidon turvaamiseksi. SUKOL ry kannattaa toisen asteen koulutuksen työelämäyhteyksien ja kansainvälisyyden lisäämistä. Samassa yhteydessä tulisi myös puhua monipuolisen kielitaidon lisäämisestä. Selonteossa esitetään, että yhteistyöllä luodaan mahdollisuuksia työpaikalla tapahtuvaan opiskeluun. Tekstistä jää epäselväksi, mitä tämä tarkoittaa.

SUKOL ry pitää vaikuttavuuden ja saavutettavuuden lisäämistä hyvänä asiana toisen asteen koulutuksessa. Kaikissa muutoksissa ja valmistelussa on tärkeä ottaa huomioon lukion ja ammatillisen koulutuksen erilaiset tavoitteet, tehtävät ja toimintamallit.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valintauudistus tuli voimaan 2020. Tarkoituksena on lisätä todistusvalinnan kautta korkeakouluun valittavien määrää. Kieltenopettajilta saadun palautteen mukaan todistusvalinnan pisteitys on vähentänyt pitkien kielten, toisen kotimaisen kielen ja erityisesti lyhyiden kielten opiskelua ja yo-kokeisiin osallistumista. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee arvioida kevään 2020 todistusvalinnan vaikutuksia eri oppiaineiden yo-kokeisiin osallistumiseen. Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän tulee myös nykyistä avoimemmin kuvata, mitä osaamista koulutuksessa aloittavilta edellytetään ja miksi tämä osaaminen on välttämätöntä. Katsomme, että monipuoliselle kielitaidolle tulisi myös antaa nykyistä merkittävämpi painoarvo todistusvalinnassa.

Selonteon mukaan korkeakouluihin valitaan noin 4 prosenttia opiskelijoista avoimen korkeakouluväylän kautta. SUKOL ry on samaa mieltä siitä, että avoimesta väylästä voitaisiin kehittää nykyistä yhdenvertaisempi ja merkittävämpi tapa osoittaa osaamista. Avoin väylä ei ole kuitenkaan opiskelijan näkökulmasta ongelmaton muun muassa siksi, että opinnot ovat maksullisia.

Selonteossa esitetään, että korkeakoulut lisäisivät laajapohjaisella yhteistyöllä ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden rekrytointia suomalaisiin korkeakouluihin. Opiskelijoiden osuuden tulisi kasvaa 15 prosenttiin. SUKOL ry:n mukaan kansainvälistymisen myötä korkeakoulutettujen suomalaisten opiskelijoiden kieli- ja kulttuuritaitojen tulee kehittyä entisestään.

Toimintaympäristön muutokset edellyttävät selonteon mukaan muutoksia korkeakoulujen toimintamalleissa ja rakenteissa. Muutokset lisäävät verkostoitumista, yhteistyötä ja profiloitumista vahvuusalueille. SUKOL ry pitää tärkeänä selonteossa esille nostettua ruotsinkielisen tarjonnan saatavuuden turvaamista.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

SUKOL ry pitää hyvänä sitä, että vapaan sivistystyön koulutuksissa hankittu osaaminen voitaisiin viedä KOSKI-tietovarantoon.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Koulutuspoliittisena lähtökohtana on, että pätevä ja ammattitaitoinen henkilöstö turvaa hyvän kasvatuksen ja oppimisen. Opettajankoulutuksen vetovoima vaikuttaa koulutukseen hakeutumiseen. Katsomme, että nykyinen kehitys, jossa kielivarantomme kapenee ja yksipuolistuu, ei ole omiaan kannustamaan kouluttautumaan kieltenopettajiksi. Kielten aineopettajille tulee avata mahdollisuus kouluttautua luokanopettajiksi ja helpottaa väyliä lisäpätevyyksien hankkimiseen. Esitys kelpoisuuksien monipuolistamiseen (kaksoiskelpoisuuden tai useampien kelpoisuuksien saavuttaminen tutkinnon osana tai täydennyskoulutuksena) on kannatettava. SUKOL ry pitää tärkeänä selonteon kirjausta, jonka mukaan kieli- ja kulttuuritaitoisen opetuksen osaamista vahvistetaan.

SUKOL ry tarkentaisi kirjausta suomen- ja ruotsinkielisistä opettajista. Alkuperäisessä tekstissä puhutaan siitä, että on tärkeä turvata pätevät opettajat joissain kieliaiaineissa erityisesti harvaan asutuilla alueilla. SUKOL ry esittää, että pätevien opettajien turvaaminen on tärkeää kaikissa kieliaiaineissa.

Toimenpide-ehdotuksissa esitetään opettajakelpoisuuksien sääntelyn uudistamista ja kehittämistä yhteistyössä sidosryhmien kanssa. SUKOL ry:n mukaan toisen kotimaisen tai vieraan kielen opettajalla tulee olla monipuolinen opettamansa kielen taito, syvällinen kielialueen kulttuurintuntemus, hyvät pedagogiset valmiudet ja ainedidaktinen pätevyys.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Vilkuna Outi
Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry